

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ГЕОГРАФІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Кафедра фізичної географії та раціонального природокористування**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Декан географічного факультету
/Калинич І.В./
« 29 » червня 2021 року

РОБОЧА ПРОГРАМА

ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ

Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
Галузь знань	10 “Природничі науки”
Спеціальність	106 “Географія ”
Освітня програма	Географія
Статус освітнього компонента	обов’язковий
Мова навчання	українська

Робоча програма «**Виробничої практики зі спеціальності**» для здобувачів вищої освіти галузей знань **10 «Природничі науки»** спеціальності **106 «Географія** освітньої програми «**Географія**».

Укладач: Лета Василь Васильович, кандидат географічних наук, старший викладач

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні кафедри фізичної географії та раціонального природокористування

протокол № 11 від «25» червня 2021 р.

Завідувач кафедри Поп С.С.

Схвалено методичною комісією географічного факультету

протокол № 8 від «29» червня 2021 р.

Голова методичної комісії Потіш Л.А.

1. ОПИС ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 4,5	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 135	4-й	4-й
Кількість модулів –	Семестр:	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – самостійної роботи студента – 45 індивідуальна робота – 90	VII	VIII
	Лекції:	
	Практичні (семінарські):	
	-	
Вид підсумкового контролю: усний	Лабораторні:	
	-	-
	Індивідуальна робота:	
	90 год.	45 год.
Форма підсумкового контролю: диф. залік	Самостійна робота:	
	45 год.	90 год.

2. МЕТА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Система географічних наук складена з блоків природничої та соціально-економічної географії, основу яких складають як теоретичні знання, так і практичні навички. За допомогою виробничої практики студенти мають змогу поглибити свої знання у певній галузі географічної науки, здійснити апробацію знань, опанувати методикою прикладних географічних досліджень, здобути нові уміння та навички.

Метою «**Виробничої практики зі спеціальності**» є закріплення теоретичних знань, набутих студентами протягом трьох років навчання, ознайомлення з методикою математичного аналізу великих масивів статистичних даних, використання методу картографічного моделювання для відображення результатів досліджень.

Завдання:

- ознайомлення з роботою підприємств, установ та організацій, які працюють у сфері географічної науки та проводять природничі та соціально-економічні дослідження;
- закріплення отриманих раніше теоретичних знань з навчальних дисциплін природничого та соціально-економічного блоків географічної науки;
- формування у студентів професійних умінь та навичок проведення науково-дослідницької діяльності з використанням методів фізичної та соціально-економічної географії;
- збирання, систематизація та аналіз літературної, картографічної та статистичної інформації для проведення наукових досліджень та написання курсових і дипломних робіт (проектів);
- проведення необхідних спостережень, відбору проб, знімання показників лабораторних аналізів, опитувань, анкетувань, експериментів та інших методів і засобів отримання первинної географічної інформації;
- апробація результатів наукових досліджень та ідей;
- виконання індивідуальних завдань з метою закріплення отриманих професійних навичок.

Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

ЗК 1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК 3. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 5. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК 6. Здатність до проведення досліджень на відповідному рівні.

ЗК 7. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 8. Навички міжособистісної взаємодії.

ЗК 9. Здатність працювати автономно.

ЗК 10. Навички здійснення безпечної діяльності.

ЗК 12. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ФК 1. Здатність брати участь у плануванні та виконанні наукових та науково-технічних проектів.

ФК 2. Здатність застосовувати знання і розуміння основних характеристик, процесів, історії і складу природи і суспільства.

ФК 3. Здатність здійснювати збір, ресстрацію і аналіз даних за допомогою відповідних методів і технологічних та програмних засобів у польових і лабораторних умовах.

ФК 4. Здатність застосовувати кількісні методи при дослідженні сфер ландшафтної оболонки.

ФК 5. Здатність аналізувати склад і будову геосфер (у відповідності до спеціалізації) на різних просторово-часових масштабах.

ФК 6. Здатність інтегрувати польові та лабораторні спостереження з теорією у послідовності: від спостереження до розпізнавання, синтезу і моделювання.

ФК 7. Знання і використання специфічних для географічних наук теорій, парадигм, концепцій та принципів відповідно до спеціалізації.

ФК 8. Самостійно досліджувати природні матеріали та статистичні дані (у відповідності до спеціалізації) в польових і лабораторних умовах, описувати, аналізувати, документувати і презентувати результати.

ФК 9. Здатність до планування, організації та проведення досліджень і підготовки звітності.

ФК 10. Здатність ідентифікувати та класифікувати відомі і реєструвати нові об'єкти у географічній оболонці, їх властивості та притаманні ним процеси.

ФК 11. Здатність працювати в колективах виконавців, у тому числі в міждисциплінарних проектах.

3. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ

Передумовами проходження освітнього комплексу «**Виробнича практика зі спеціальності**» є опанування таких навчальних дисциплін освітньої програми «Географія»:

ОК 1.1 Ділова українська мова;

ОК 1.5 Вища математика з основами математичної статистики;

ОК 2.6 Загальна гідрологія;

ОК 2.7 Основи картографії;

ОК 2.18 Фізична географія та природно-ресурсний потенціал України;

ОК 2.19 Економічна і соціальна географія України;

ОК 2.21 Географічне прогнозування;

ОК 2.25 Географічні інформаційні системи.

4. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми «Географія», вивчення освітнього компонента повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Знати, розуміти і вміти використовувати на практиці базові поняття з теорії географії, а також світоглядних наук.	ПРН 1
Знати і розуміти основні види географічної діяльності, їх поділ.	ПРН 2
Пояснювати особливості організації географічного простору.	ПРН 3
Аналізувати географічний потенціал території.	ПРН 4
Збирати, обробляти та аналізувати інформацію в області географічних наук.	ПРН 5
Використовувати інформаційні технології, картографічні та геоінформаційні моделі в галузі географічних наук.	ПРН 6
Визначати основні характеристики, процеси, історію і склад ландшафтної оболонки та її складових.	ПРН 7
Застосовувати моделі, методи фізики, хімії, геології, екології, математики, інформаційних технологій тощо при вивченні природних та суспільних процесів формування і розвитку геосфер.	ПРН 8
Аналізувати склад і будову природних і соціосфер (у відповідності до спеціалізації) на різних просторово-часових масштабах.	ПРН 9
Знати цілі сталого розвитку та можливості своєї професійної сфери для їх досягнення, в тому числі в Україні.	ПРН 10
Дотримуватися морально-етичних аспектів досліджень, чесності, професійного кодексу поведінки.	ПРН 11
Застосування набутих знань, умінь і практичних навичок для з'ясування стану раціонального використання природних ресурсів території та її соціально-економічного розвитку із використанням місцевих ресурсів.	ПРН 12

Аналізувати зміни компонент навколишнього середовища, спричиненні різними видами господарської діяльності, набути навички пошуку шляхів зменшення негативного впливу на довкілля.	ПРН 13
---	--------

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування освітнього компонента «**Виробнича практика зі спеціальності**»:

Очікувані результати навчання	Шифр ПРН
Вміти використовувати набуті раніше теоретичні знання на практиці для реалізації прикладних завдань та проведення досліджень.	ПРН 1
Застосовувати набуті знання, уміння та навички в різних сферах географічної науки.	ПРН 2
Вміти аналізувати статистичну та картографічну інформацію в межах окремої сфери діяльності.	ПРН 3
Застосовувати методи математичної статистики та картографічного моделювання для відображення результатів досліджень.	ПРН 4, 5
Використовувати спеціалізоване програмне забезпечення та геоінформаційні системи.	ПРН 6
Вміти аналізувати фізико-географічні та соціально-економічні процеси та явища в межах об'єкту дослідження.	ПРН 7, 8, 9
Використовувати набуті професійні навички для реалізації наукових досліджень та проектів збалансованого розвитку території.	ПРН 10
Дотримуватись професійних та етичних норм під час здійснення діяльності як виробничої, так і наукових.	ПРН 11
Застосування набутих знань, умінь і навичок для розробки та удосконалення шляхів і методів оптимізації природокористування в межах окремої сфери діяльності та в комплексі.	ПРН 12
Проводити міждисциплінарні дослідження екологічного стану окремих геосфер та їх взаємозв'язок з господарською діяльністю в межах окремої території.	ПРН 13

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Методи навчання: словесні (лекція, пояснення, розповідь, бесіда, дискусія, інструктаж), практичні (вправи, експерименти, ситуаційні завдання під час практики), наочні (спостереження, ілюстрації, демонстрації).

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з навчальної дисципліни є:

- диференційований залік;
- поточне опитування;
- виконання індивідуального завдання;
- виконання самостійної роботи.

Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Форми поточного контролю: усне опитування під час захисту практики, виконання самостійної та індивідуальної роботи.

Форма підсумкового семестрового контролю: диференційований залік у формі усної перевірки знань та захисту звіту практики.

Критерії оцінювання підсумкового контролю

Студент у кінці практики зобов'язаний представити:

1. **щоденник**, оформлений на спеціальному бланку університету. У ньому повинна бути коротко і конкретно описана виконана студентом робота за період практики;

2. **польовий щоденник**, заповнений згідно методичним рекомендаціям (має містити нотатки під час роботи у відповідному структурному підрозділі обраного для практики підприємства, установи чи організації);
3. **індивідуальне завдання**, яке студент отримує безпосередньо на місці проходження практики;
4. **звіт практики**, який повинен містити відомості про місце проходження практики; особливості здійснення професійної діяльності; перелік необхідних та набутих знань, умінь і навичок; стислий зміст роботи студента з використанням конкретних прикладів здійснення професійної діяльності та ілюстративних матеріалів (графіків, світлин, карт та ін.)

Щоденник (оформлений на спеціальному бланку) перевіряється, затверджується керівником практики від виробництва та зберігається на кафедрі.

Захист практики відбувається після її завершення. Засобом оцінювання практики є диференційований залік у формі усної перевірки засвоєних знань та практичних навичок. Під час захисту відбувається презентація результатів виконаних розділів практики та оцінювання зведеного звіту.

Критерії оцінювання практики

№	Вид контролю	Бали
1	Виконання завдань практики	50
2	Оформлення звіту	30
3	Виступ з доповіддю на захисті практики. Презентація результатів. Відповіді на запитання	20
Сума балів		100

6. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ

Програма виробничої практики складається з наступних етапів:

- підготовчий етап (2 дні);
- практичний етап (робота на підприємстві чи в установі, організації) (16 днів);
- камеральний етап (3 дні).

Підготовчий етап практики передбачає ознайомлення студентів з програмою практики, термінами, вимогами щодо оформлення звітності, затвердження напрямів дослідження з урахуванням місця проходження практики.

На другому етапі виробничої практики студент повинен:

- ознайомитись з місцем проходження практики, його структурними підрозділами;
- пройти інструктаж з техніки безпеки;
- отримати індивідуальне завдання від безпосереднього керівника практики на виробництві (установі);
- взяти участь у польових і камеральних роботах, зібрати необхідні польові і фондові матеріали відповідно до теми практики;
- провести спеціальні дослідження спрямовані на реалізацію індивідуальної дослідницької теми;
- провести попереднє опрацювання зібраних польових і фондових даних і підготувати наступні звітні матеріали: 1) завірений у виробничій установі щоденник практики; 2) письмовий звіт, який містить у вступній частині інформацію про місце практики, зміст виконаних робіт і перелік зібраних матеріалів, а в основній – інформацію про природні чи соціально-економічні комплекси досліджуваної території (завдання 2) та попередні результати проведених досліджень згідно теми практики (завдання 4), а також додаток до письмового звіту з фактичними матеріалами (обсяг текстової частини звіту 10-12 сторінок).

Додаток до звіту включає: карти фактичного матеріалу, польові загальнонаукові і прикладні карти та профілі на територію досліджень і ключові ділянки, польовий щоденник, бланки досліджень таблиці, копії з фондових матеріалів виробничих установ і організацій, фотографії та інші фактичні дані.

Практика студента проходить згідно робочого графіку даного підприємства, установи, організації чи за попередньо узгодженим індивідуальним графіком.

На камеральному етапі студент виконує наступні види робіт:

- систематизація та аналіз матеріалів опрацьованих протягом другого етапу практики;
- виконання індивідуального завдання та оформлення результатів роботи;
- складання звіту за результатами практики.

6.1. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	аналіз особливостей суспільно-географічного положення досліджуваної території, дії різноманітних факторів, які впливають на функціонування об'єктів, що вивчаються;	3	6
2	оцінка природно-ресурсного потенціалу з наголосом на регіональні особливості як місцевого, так і державного значення;	3	6
3	виявлення історико-просторової, соціально-економічної динаміки формування та розвитку господарства, території, краю (району, області, землі, країни), виробничого підприємства, установи;	3	6
4	ознайомлення із основними методами проведення та організації фізико-географічних або соціально-економічних досліджень;	3	6
5	розробка комплексного підходу до оцінювання природи та господарських явищ;	3	6
6	ознайомлення з первинною економічною, географічною, соціально-демографічною, маркетинговою, менеджерською та іншою інформацією та методикою її опрацювання;	3	6
7	загальне ознайомлення зі структурними підрозділами підприємства (установи, організації) та специфікою їх діяльності;	3	6
8	визначення тематики та конкретного переліку робіт, які виконує підприємство в цілому та його структурні підрозділи зокрема;	3	6
9	підвищення рівня володіння ПК та удосконалення навичок роботи в мережі INTERNET для отримання необхідної інформації;	3	6
10	ознайомлення з типами звітних документів господарських та адміністративних організації, способами їх використання;	3	6
11	визначення ролі та місця підприємства, установи чи регіону в господарській діяльності території вищого таксономічного рівня;	3	6
12	висвітлення особливостей становлення регіональних освітніх, наукових, культурних, торговельних та відпочинкових комплексів тощо;	3	6
13	аналіз особливостей формування системи розселення населення та його етнічного, статевовікового складу, трудового потенціалу регіону;	3	6
14	виявлення основних етапів розвитку та сучасного стану господарства регіону, його компонентної, функціональної і територіальної структури, ефективності функціонування господарських систем різних рівнів і форм власності тощо;	3	6
15	аналіз шляхів, методів та заходів оптимізації природокористування в межах території (населений пункт, ОТГ, район, область, регіон; басейн, ПТК та ін.).	3	6
Разом		45	90

6.2 Індивідуальна робота

Найбільш типовими індивідуальними завданнями, зміст яких конкретизується й уточнюється під час проходження, можуть бути:

- обробка конкретних статистичних показників та даних, наукових та інформаційних джерел;

- складання доповідей, пояснювальних записок, рефератів, комплексних соціально-економічних та економічних характеристик або паспорта регіону чи конкретного об'єкта;
- складання та оформлення графіків, діаграм, картографічних моделей за допомогою комп'ютерного забезпечення;
- складання пояснювальних записок з вивчення ринку праці, товарів і послуг, демографічної та господарської ситуації в межах досліджуваної території;
- соціально-економічний і просторовий аналіз процесів господарювання та їх взаємодії з навколишнім середовищем;
- складання звітних документів господарських та адміністративних організацій;
- збір статистичних і картографічних матеріалів, що характеризують краєзнавчі, природні та соціально-економічні особливості території, що вивчається, тощо.

Повний перелік і вимоги до індивідуальних завдань визначає керівник практики від навчального закладу та коригує керівництво організації (бази практики).

7. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА

Технічні засоби та обладнання, необхідні для проходження практики визначаються та надаються безпосередньо на виробництві, виходячи з матеріально-технічного забезпечення установи, індивідуального завдання студента, рівня його підготовки та об'єму робіт.

8. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Ігошин М.І. Математичні методи і моделювання у фізичній географії: Підручник, Практикум. – Одеса: Астропринт, 2005. – 464 с.
2. Топчієв О. Г. Суспільно-географічні дослідження: методологія, методи, методики : навч. Посіб. / О. Г. Топчієв. – Одеса : Астропринт, 2005. – 632 с.
3. Геренчук К. І. Польові географічні дослідження / К. І. Геренчук, Е. М. Раковська, О. Г. Топчієв. – К. : Вища школа, 1975. – 248 с.
4. Немець К.А. Просторовий аналіз у суспільній географії: нові підходи, методи, моделі. Монографія./ К.А. Немець, Л.М. Немець. – Харків: ХНУ, 2013. – 225 с.
5. Купач Т.Г., Дем'яненко С.О. Польові природничо-географічні дослідження територій: навчально-методичний посібник для студентів напряму підготовки «географія» та «освіта». – К., 2017. – 80 с. (з табл., картами та рис.)

Допоміжна література

1. Мезенцев К.В. Суспільно-географічне прогнозування регіонального розвитку: Монографія / К. В. Мезенцев. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2005. – 253 с.
2. Жупанський Я. І. Соціально-економічна картографія : підруч. для студ. геогр., топогр.-геодез., екон. спец. ВУЗів. / Я. І. Жупанський, П. О. Сухий. – Вид. 2-ге – Тернопіль : Астон, 1997. – 274 с.
3. Іщук С. І. Розміщення продуктивних сил і територіальна організація виробництва / С. І. Іщук. – К. : Вид-во Паливода А., 2002. – 260 с.

Інформаційні ресурси в мережі Інтернет

1. <https://cutt.ly/7fN3fFX> - положення про практику;
2. <https://cutt.ly/6fN3oSZ>;
3. <https://cutt.ly/yfN3gDT>;
4. <https://cutt.ly/sfN3Evr>.

9. ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ З ПИТАНЬ ОХОРОНИ ПРАЦІ, ТЕХНІКИ БЕЗПЕКИ СТУДЕНТІВ

Навчання студентів з питань охорони праці та проведення інструктажу з техніки безпеки проводиться на місці практики керівником практики або уповноваженою особою з питань техніки безпеки та охорони праці.

Керівник практики від виробництва організовує роботу і здійснює контроль за виконанням заходів щодо створення безпечних і нешкідливих умов під час проведення практики. Керівники практик також організовує навчання і перевірку знань з охорони праці практики.